

Järvafältets Fågelblad

1976 Årgång 12

JÄRVAFÄLTETS FÅGELBLAD

Utgiven av:

Järvafältets ornitologiska klubb

Box 446

172 04 SUNDBYBERG

I redaktionen:

Bengt Johansson

Bosse Nyberg

Foto:

Karl-Erik Fridsén och

Arne Wallers (Alaska)

Innehåll:

Sid.

- 1 Omslag: Gluttsnäppen ropar in våren
- 3 Ordföranden har ordet
- 4 Naturvård vid Färnebofjärden
- 10 Dagbok från Alaska
- 16 Fåglar kring Färnebofjärden 1974
- 23 Västkusten

Hökuggla i Sala Södra
21/12 1975

Märstatryck AB 1976-8939

Ordföranden har ordet

Det var tänkt att detta nummer skulle ha ramlat ner i brevlådan som en liten julklapp, men som vanligt drog det ut på tiden. Tiden ja, den går och JOE traspar på i sina väl innötta skor, med en och annan exkursion och de sedvanliga mötens på månadernas första tisdag. I stort är det samma gång som träffas och lyssnar på föredragen och smacker fågel efteråt. Det är synd att inte fler kan komma, för oftast är det rätt intressanta program. Men familjerna och andra aktiviteter tycks lägga fler och fler hinder i vägen för den här typen av "fågelskådande". Jag vet själv hur det är.

Kanske lokalens placering ute i Ursvik med dåliga kommunikationer också är ett hinder för många att komma och i så fall är vi i styrelsen mottagliga för förslag på mer centralt belägna lokaler, som inte kostar alltför mycket att hyra. Ring och hör av er.

Vad som övrigt händer inom klubben är att vi håller på att undersöka möjligheterna att köpa stugan. Årshyran ut-

slagen på ett 10-tal år, täcker nog kostnaden för inköp av den. Visst vore det väl värt att äga den med tanke på vad som skall hända där uppe, om alla naturskyddsplaner går igenom.

För övrigt vill vi gärna ha lite nya prylar dit upp, som t.ex. möbler av olika slag, lampor, gardiner osv. Inredningen behöver piffas upp. Nu har ni alltså chansen att röja undan lite prylar på vinden eller i källaren. Ring gärna våra stugvärdar Kjell Johansson och Gustaf Aulén, så kan de nog ordna transporten på ett eller annat sätt.

Saknaden efter en sak blir ju aldrig så stor, som när man gjort sig av med den, så detta blir ett bra sätt att öka besöksfrekvensen i stugan. För tänk på alla, som måste åka upp för att sitta i våra gamla fåtöljan eller ligga i den ännu ej helt glömda soffan en helg!

Väl mött i stugan!

Bosse

Naturvård vid Färnebofjärden

Det finns antagligen mycket få ställen i vårt land, där det f.n. händer mer inom naturvården än i området kring Färnebofjärden. Eftersom JOK disponerar en stuga i denna oerhört fina trakt, kan det vara lämpligt att klubbens medlemmar nu informeras om hittillsvarande utveckling på naturvårdsfronten häruppe.

Tinäsområdet

Det första område som aktualiserades som skyddsobjekt var Tinäsområdet, i JOK-kretsar mer känd under namnet "Sala Södra". Våren 1968 insände stockholmarna Håkan Delin och Ola Jörnstedt en skrivelse till Naturvårdsverket, i vilken de begärde någon form av skydd för området. Den som sedan under de påföljande åren mest kom att engagera sig i ärendet, var emellertid Bo Kumlin från Västerås. Mot bakgrund av främst hans inventeringar beslutade länsstyrelsen i Västmanlands län 1971-09-17 att inköpa St. Kopparbergs mark - 550 ha, i huvudsak belägen norr och öster om en linje Aspängarna-Miltidsjön-Brånberget-Östansjön-Kronholmen-Tiån. Samtidigt beslut man att ifråga om övriga skyddsvärda områden uppta diskussioner med markägarna om möjligheterna att medelst frivilliga överenskommelser tillvarata naturvårdsintressena. Orsakerna till att man

prioriterade St. Kopparbergs område var två - dels var det akut hotat av total avverkning, dels skulle ett inköp av hela det skyddsvärda området (ca 2500 ha) ställa sig för dyrt i relation till tillgängliga medel. Köpet genomfördes 1973 för 1,2 mkr.

Buden beträffande frivilliga utfästelser från markägarna (Domänverket och Korundis Mårna AB) i den icke inköpta delen av Tinäsområdet visade sig synnerligen nagra och helt otillräckliga från naturvårdssynpunkt. Då dessa markägare dessutom fortsatte sina avverkningssprogram i till synes accelererad takt och bl.a. högg ner en del mycket värdefulla bestånd, stod det helt klart att det krävdes ytterligare aktiva insatser från den ideella naturvårdens sida. Efterom Delin och Jörnstedt för länge sedan "insomnat" i dessa sammanhang och då Kumlin hade ont om tid för ett fortsatt engagemang, kom under tecknad in i bilden. Jag började med att få SNF att skriva till länsstyrelsen och mot bakgrund av de fortsatta hoten mot områdets naturvården på nytt begära att hela Tinäs-området skyddades. Efter fältvisning och sammanträde med bl.a. länsstyrelsen, Domänverket, Skogshögskolan (Ingemar Ahlén) och SNF beslutades att undertecknad skulle göra en utredning om alternativa omfattningar av ett utökat naturreservat.

Gunnar Brusewitz tecknar i
Sala Södra

Utredningen överlämnades i augusti 1974 till länsstyrelsen, som vidarebefordrade materialet till de inblandade markägarna - förutom till Domänverket och Korans nu även till St. Kopparberg, eftersom min utredning bl.a. föreslog att det skyddsvärda området skulle utökas med en remsa längs Storån-Lillåns östra strand. De två privata bolagen reagerade tillmigen snabbt. St. Kopparberg var helt negativa till frivilliga utfästelser andra än "sådana som var förenliga med normalt rationellt skogsbruk". Korans var mer positiva, släppte några smärre markområden för gott och lovade att det inte skulle hända något före 1982 på resten av de skyddsvärda markerna inom deras område.

Domänverket har ännu inte efter över ett år inkommit med något skriftligt och officiellt svar. Verket hade däremot en muntlig föredragning av sina preliminära synpunkter i Västerås i våras, vid vilket tillfälle det tydligt framgick att det inte frivilligt tänkte avstå något som tillsämlelsevis liknade ett minimalalternativ för naturvärden.

När Domänverket åstadkommit ett skriftligt svar skall hela ärendet sändas på remiss till bl.a. SIV, SIV, SIV, universitetet och Skogshögskolan. På grundval av remissvaren avser länsstyrelsen sedan att fatta sitt slutliga beslut rörande området framtida.

Gysinge naturreservat

I samband med diskussionerna om Tinäsoområdet föreslog SIV att länsstyrelserna i X, U, C och W län gemensamt skulle utreda om det inte fanns andra likvärdiga eller rentav ännu värdefullare områden kring nära Dalälven. Utredningen genomfördes under år 1970 och presenterade förutom Tinäsoområdet ytterligare sex objekt av riksintresse från naturvetenskaplig synpunkt. Ett av dessa objekt var området kring Gysinge-Sevedskvarn-Eäsvisken vid Pämebofjärdens norra del. Detta område karakteriserades av fornar, fjärdar och talrika öar, delvis av urskogskaraktär. Inslaget av Håls lövträd är betydande, och fågellivet mycket rikt.

Under 1973 påbörjade länsstyrelsen i Gävleborgs län markägareförhandlingar, vilka under 1974 resulterade i avsättandet av Gysinge naturreservat. Reservatsområdet är ganska stort, ca 1.200 ha, och omfattar i princip älven, alla öar i denna samt kringliggande strandzoner från Åmansholmarna t.o.m. Mattön. Tyvärr är reservatsbestämmelserna mycket svaga på vissa punkter; sålunda tillåts ett ganska oförändrat skogsbruk i stora delar av området. Både SIV och SIV har protesterat mot detta och krävt betydligt mer restriktiva bestämmelser samt dessutom vissa utvidgningar av reservatet.

Torrån

Strax norr om Tinäsoområdet ligger den ca 200 ha stora Torrån. Skogen på ön är till överväldigande del gammal; av

170 ha skog är drygt hälften äldre än 100 år och ca 20 ha äldre än 120 år. Västra delen av ön hyser ett starkt lövinslag, framförallt i kanten mot Norrsundet och kring en del småöar och igenväxande insjöer. Fågelfaunan är mycket rik och vildmarksbetoad och ön måste utan tvekan klassas som ett riksobjekt för den vetenskapliga naturvärden. I september 1974 skrev SIV till Sandvikens kommun och länsstyrelsen i Gävleborgs län och begärde att frågas om ett skydd för Torrån närmare skulle utredas, bl.a. genom noggrannare inventeringar. Länsstyrelsen svarade att man efter samråd med Naturvårdsverket skulle pröva frågan om skydd för ön. Vidare upplyste man om att Torrån fanns med i St. Kopparbergs långtidsplan för avverkning med en volym av 30.000 m³ sk, dvs i stort sett all skog på ön.

Sandvikens kommun erbjöd sig generöst att bekosta en fågelinventering av Torrån och en sådan genomfördes också under våren av undertecknad samt Gustaf Aulén, Anders Turesson och Kjell Johansson (inventeringen redovisas i särskild artikel i denna tidning). Inventeringsrapporten jämte en skrivelse från SIV har nyligen överlämnats till länsstyrelsen. I denna skrivelse begärs nu definitivt att ön skyddas som naturreservat.

Pämebofjärdens nationalpark

Ju mer man studerar och inventerar området kring Pämebofjärdens, desto fler skyddsvärda områden hittar man. Sitter

nan samman alla riks- och regionobjekt av intresse från ornitologisk, entomologisk, skogsbotanisk, eller geomorfologisk synpunkt, täcker man nästan hela fjärdområdets yta. Minst lika viktiga är emellertid området helhetsvärden. Hela nedre Dalälven är t.ex. synnerligen egenartad och enastående från geomorfologisk synpunkt. P.g.a. att älven "spårade ur" sin ursprungliga fåra efter istiden och dess nuvarande sträckning därmed är av sent datum, har den ännu inte hunnit erodera ut någon ny dal, utar bildar oavväxlade forasträckor och vida, oftast öriska fjärdar. Färnebofjärden är den enda Dalälvsfjärd som helt omges av outbyggda forsar. Dess omgivning är också mer skogs- och myrdominerad och mycket mindre kulturpåverkad än övriga fjärdars.

Nedre Dalälvsområdets läge vid limes norrlandinsens, dvs den naturliga norrlandsgränsen, är också en helhetskvalitet av stor betydelse. Det medför en intressant blandning av nordliga och sydliga element i geomorfologi, flora och fauna.

På grund av Färnebofjärdens stora naturvärden har tiden nu befunnits mogen att lägga fram ett förslag till nationalpark för hela området. På SNP:s uppdrag utarbetade jag därför förra vintern ett översiktligt förslag till nationalparksgränser samt en tillhörande beskrivning av de enskilda delobjektens kvaliteter. Detta material överlämnades som en "idéskiss" till SNV, Planverket,

berörda länsstyrelser och kommuner samt till WWF. Ungefär samtidigt beskrev jag området i en artikel i Sveriges Naturs årsbok 1975.

En bidragande orsak till utspelet om nationalpark var att kommunerna kring nedre Dalälven för ungefär ett år sedan bildade en samarbetskommitté med målet att få hela området förklarad som primärt rekreationsområde. Det fanns därmed en risk att kraven på olika rekreationsmålåtgångar helt skulle skjuta de vetenskapliga naturvårdsaspekterna åt sidan. Sjölvfallet måste social och vetenskaplig naturvård sammas i ett så stort och i förhållande till våra befolkningscentra lättillgängligt område. Det gäller dock att styra friluftslivet så att man inte förstår vad man vill skydda. Vid Färnebofjärden behöver det inte bli några värre kollisioner; de områden som är intressanta för det rörliga friluftslivet är i stort sett redan tagna i anspråk av detta och de områden som är väsentliga för vetenskaplig naturvård - större skogsområden, myrar, skogklädda strandkanter m.m. - är i allmänhet mindre intressanta för "vanligt friluftsliv". Vad som behövs är att man planerar verksamheten i de socialt använda områdena - Gysinge-Sevedskvarn; Östa, Nånset - så att de inte inkriktar på kringliggande markers naturvärden. Antalet båtplatser här bör exempelvis inte vara så stort, att det leder till oacceptabelt stor båttrafik på älven. Båttrafiken bör vidare regleras medelst bl.a. hastighetsbegränsningar och rent av motorbåtsförbud i vissa känsliga

Forsarna vid Sevedskvarn

vatten, bl.a. åarna kring fjärden. Det kan också bli tal om landstigningsförbud kring fiskgubben och på några andra ställen.

SNP:s första skrivelse har följts upp av kontakter med kommunalmän i nyckelstämning, bl.a. kommunalrådet Sandin i Sandviken. Genomgående har man mött en mycket positiv attityd. Samma gäller behandlingen i pressen. Stora och välvilliga artiklar har publicerats i bl.a. DN, Upsala Nya Tidning, Gefle Dagblad och Arbetarbladet (Gävle). WWF är mycket intresserade och backar kraftigt upp projektet på olika sätt.

I augusti överlämnade SNV en ny skrivelse till Naturvårdsverket. I denna påpekade föreningen behovet av att verket snarast påtager sig ansvaret för dels avgörandet av lämpliga skyddsfor-

mer, dels av en samordnande planering av området.

För närvarande pågår en naturinventering av hela nedre Dalälvsområdet i länsstyrelsens i Gävleborgs län regi. Inventeringen är avsedd att fortgå t.o.m. 1976, men redan nu kan man skönja ett huvudresultat - Färnebofjärdensområdets kvaliteter är unika även i ett så f.ö. fint område som nedre Dalälven. Sedan inventeringsmaterialet sammanställts och blivit offentligt, bör det finnas förutsättningar för ett avgörande beslut om fjärdområdets framtid.

Många med mig hoppas och tror att vi då kommer att få vår ajuttonde nationalpark som tillika kommer att bli vår ojämförligt största söder om de stora lappländska parkerna.

Stikkan

Dagbok från Alaska

Trädpiggevin i Mc Kinley National Park

Alaska, ett namn som sedan tonåren varit ett ouppnåeligt drömligt vildmarksrike, var plöteligt nära den 18 juni 1974 för ett gäng skådare på Arlanda. Trots nästan ett års planering och diskussion kom avresan som en överraskning. Alla, dvs Agneta, Arne, Björn Ingrid, Kjell, Stig, Torsten och Örjan, iförda jackor på 10-20 kg och ovanligt stora handbagage (men inga överviktsavgifter), kom ombord på planet till

Köpenhamn. Där tillstötte Anders, och en grupp i arméiska kläder med mystiska dekaler försökte forcera flygplatsens säkerhetskontroll. Naturligtvis var Stig beväpnad. En lång moralkniv! Terroristgruppen började frukta en smöplig avslutning redan i Köpenhamn, men efter ett visst parlamentarande kom vi alla ned på planet till Anchorage. En skön färd över Grönland, drivis, Nordpol och till sist Alaska.

Vi var framme i Anchorage kl. 14.15 lokal tid den 18 juni, ganska snabbt alltså eftersom vi startat från Arlanda den 18 juni kl. 13.20. Resten av dagen användes till killyrning, in-kvartering och sömn.

Den 19 juni inleddes med en morgonexcursion till Potter Marshes, ett träskområde vid kusten någon mil utanför Anchorage. Naturligtvis blev det en hel massa nya arter, men ändock var träskområdet välbekant "svenskt". Här fanns bl.a. storlon, grå- och svart-hakedopping, kanadagås, grämmand, stjärtänd, skedand, smalnäbbad samsnäppa, enkelbeckasin och silvertärna. Av rent nordamerikanska arter syntes t.ex. an. blåmand, an. drillsnäppa, liten och stor gulbens, kortnäbbad beckasinsnäppa, gråfiskare, vitkronad sparv, guld-kronad dito samt sångsparv. Finast av allt var dock 9 hudsorödspövar - en art som på sistone gjort en sensationell "come-back" i Alaska efter att ha varit försvunnen härifrån sedan 1907!

Den 20 juni flög vi till Bethel och därifrån till Hooper Bay, ett oansenligt eskimåsamhälle på tundran i flodens Kuskokvins delta. "Flygplatsen" låg några kilometer från byn och vi landade i dimma. Nedan vi landade ur planet började dimman lätta och samtidigt kom solen fram. Effekten blev enorm. Tundran runt landningsbanan visade sig vara ett verkligt Eldorado. Vadare spelade överallt. Det var en sådan mängd med fågel att vi blev helt överväldigade och fick svårt att koncentrera oss på att bestämma någon få-

gel över huvudet. I ett exalterat drömligt tillstånd virrade vi fram över tundran och försökte få grepp om delar utan att förlora helheten. Bl.a. noterades härrsnäppa, kustpipare, gråspov, större gulbens, svart roskehl, dvärgsnäppa, långnäbbad dvärgsnäppa, smal- och brednäbbad samsnäppa, enkelbeckasin, lubb, vittrut, aleutisk tärna, silvertärna, tretådig näs, savanna-sparv, lappsparv, gråsisla, sådesörln, stjärtand, an. kricka, bergand, glasögonbjör, alfågel, kanadagås, kejsargås och vislarsvan. Nest imponerande var kanske en flock om ca 100 brednäbbade samsnäppor i olika dräkter.

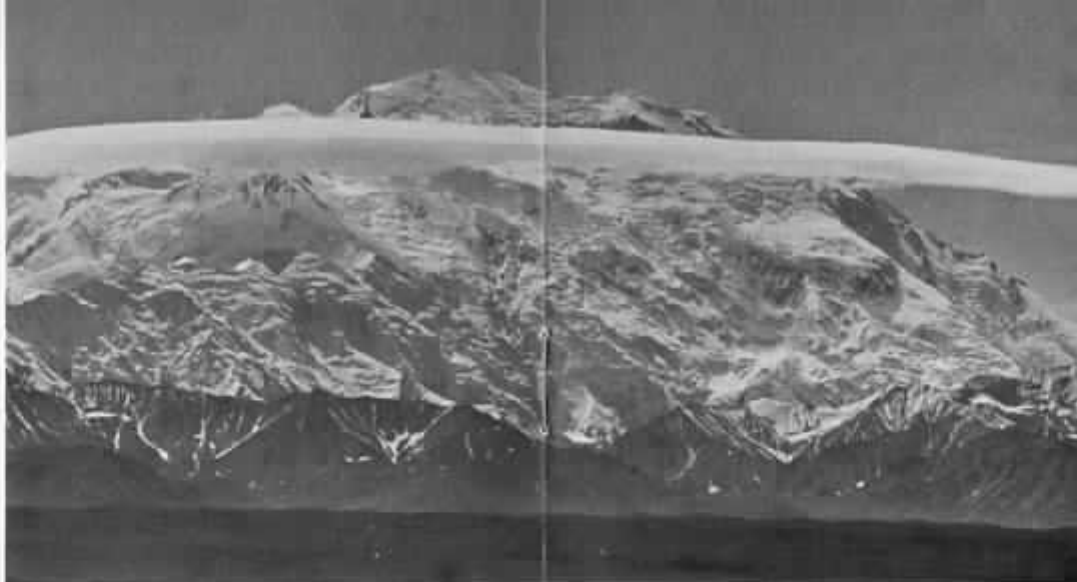
Efter en frostaupen natt inföll mid-sommaraften med regn och dimma. Aktiviteten både bland tittare och tittade blev lägre. Bland dagens observationer kan nämnas alförödare, vanlig ejder och tärnå.

Den 22 juni gav vi oss iväg mot det område som enligt utsago skulle vara det bästa. I brist på namn kallade vi det sjö 18. Enligt planerna skulle vi söka förnä några eskimåer att per båt forsa oss dit, men efter fruktlösa försök att pruta några dollar gav vi oss stoiskt iväg till foto över tundran. Efter ett tag blev det vindstilla, solen kom fram, ryggen likadå och tundran kändes tung och trögvandrad. Planerna på att nå sjö 18 under dagen sprack och vi slog läger på runden mellan hög- och lågtundran. Nedanför på lågtundran lyfte och landade hela tiden gås- och andflokar. Därute stod ankor, gåsar, lommar och tranor på vakt

så långt ögat nådde. Vidare virvlade i luften och överalltihöja seglade labbar och vittrutar. Trots att vi var ganska så spaka efter dagens sege stapp gav vi oss ut på en kvällstur. Fågelrikedomen var otrolig, tju-mås, nyrspov, småspov, prutgås, kanadagås, kejsargås, blågås, kanadatrana, vittrut, labb, fjälllabb m, m.

Dagen efter gjordes långturer i detta fantastiska område. Tre härmåskolonier, åtskilliga kejsargåsen, blå härrhök, fjälluggla och korp är små stickprov bland dagens fågelupplevelser.

Den 24 juni hade en tremannagrupp bildats, som visserligen förstod att mer fågel än detta inte var möjligt att se men som principiellt ansåg att sjö 18 måste besökas. Gruppen (södemera kallad sjö-18-gänget) packade lätt packning och gav sig av mot sjö 18. Några kilometer från lägret stöttes samtidigt fem blågås-kullar och sakta började vi märka att det är möjligt med ner fågel. Fågeltätheten tilltog alltmer ju närmare sjö 18 vi kom. Fågellivet runt lägret hade varit helt överväldigande, men sjö 18 gjorde oss helt stumma. Man kände sig tvingad att tvivla på sina sinnen. Vi vandrade över ängarna och stötte ideligen upp fåglar. I början när det var torrare och mer högljunt syntes mest kanadagås, kejsargås och enstaka glasögonejdrar. Längre ut mot vattnet fanns formliga prutgås-kolonier. Kanada- och kejsargåsen drog omkring med sina kullar i det högre gräset och i småpölarna. Prutgåsen tog sina kullar ut till Kochechik Bay, där

Mount Mc Kinley

Vandrarnäppa

Kejsargås

Dvärgsnäppa

Långnäbbad beckasinmäppa

vi samtidigt såg omkring femtio kullar.

Höra men nöjda gick vi till söcks. In ner falletändig artlista skulle se ut så här: storloa, småloa, gråskeddypping, visslarsvan, kanadagås, prutgås, kejsargås, blågås, stjärntand, an-bläsand, gräsand, skedand, am-kricka, bergand, ejder, glasögonejder, alfågel, sjöorre, småkrake, dalripa, kanadatrana, kustpipare, småspov, nyrspov, långnäbbad beckasinmäppa, roskarl, svart roskarl, härrsnäppa, långnäbbad ävingsnäppa, smal- och brednäbbad snäppa, enkelbeckasin, labb, fjälllabb, vittrut, fiskmå, härmåsa, silvertärns, gulhärja, gråsiska, savannsparv och lappesparv.

Den 25 juni användes till att övertyga sig själv om att dagen innan inte varit en dröm. Flockar med småspov, nyrspov och långnäbbad beckasinmäppa hjälpte till med övertygelsen. Eftermiddagen och kvällen användes till lekön "hitta längsta och fuktigaste vägen till bassen". Labyrinter av tidvatten - kanaler, kedjesjöer och träskmark stod för den materiella inramningen. Sjö-18-gänget för alla dåliga lösningsar.

26 juni bröts lägret och vi återvände till Hooper Bay, där vi började några dagars "sträckobservationer" vid Bering's Hav. "Sträcket" var helt otroligt trots att det inte var säsong. Vid nände en vår- eller höstexcursion into go? Eland obsarna kan nämnas bredstjärtad labb, praktejder samt diverse alkor och skarvar.

Därefter flög vi tillbaka till Anchorago, stuvade in oss i ett tåg med slut-

station Mount McKinley National Park. I parken, som bjöd på otroliga scenerier, mycket däggdjur och en hel del fågel, vandrade vi till den 11 juli. Bland däggdjuren sågs klj, ren, bergsfår, jordkorrar, marmeldjur, trädjögsvin, räv, varg och grizzlybjörn. Glimtar ur dagboken: En varg biter sönder Forstens T-sprittflaska under natten. Varg jagar rensar förbi tälten. Sömnig nalle nekar valma trots björnsjokk från kortkort håll. Sju olika björnar sedda under en dagsmarsch.

Bland fågelobservationer kan nämnas: hökuggla, duvhök, rødtjårtrök, blå klirrbök, jaktfalk, kungsörn, korp, varfågel, gråskrika, slöta, tretåig hackspett, strömand, vandrarnäppa, högländsnäppa, sm. ljungpipare, småspov, stor gulbena, nordnågare mm, mm.

Den 12 juli var vi tillbaka i Anchorage för handel, tvätt o.dyl.

Den 13 juli gav vi oss så iväg i hyrbil ut på Kenai halvön. Först besökte vi Kenai Moose Range och kikade på vithövdad havsörn, virginiauv, trumpetarsvan och granjårpe.

Den 16 juli gick vi ombord på färjan till Kodiakön i tron att det skulle bli en ganska ointressant transportsträcka till Kodiak City. Men ack, vad vi bedrog oss! Båtfärden blev en av de största upplevelserna under resan. Det var ganska mycket sjöfågel redan från början.

Speciellt märktes tofalunnefågeln genom sitt originella utseende. Längre ut till havs sågs flockar med grå lira.

Enstaka flockar med brednåbbad simmålfågel "stöttes" av båten. En bredstjärtad labb rundade kommandobryggan. Efter 3-4 timmars båtfärd närmade vi oss Barren Islands och fågelvärdet började öka. Hundratals liror, tusentals lunnefåglar låg på vattnet, flockar med svarta, enstaka guffelstjärtade stormsvalor, örnskarvar, pelagiska skarvar m.m. sågs. Vita klippor slömtade och fågelvärdet blev enormt. Tusentals och åter tusentals med tofalunnar och tretåiga nåsar svärvande. Barren Islands innehöll åtskilliga fågelberg. En val sågs blåsa på avstånd. Närmare båten snappade tumlare, sälar och sjölejon efter luft och tog sig en titt på oss. Vi passerade en ö med tusentals sjölejon i strandkanten och fågelberg ovanför. Ännu längre ut låg flockar av tusentals liror. Långt ute till havs utan land i sikte såg vi några havsuttrar som lättjefullt låg på ryggen och knackade sönder musslor med en sten på magen.

När man började känna sig utbränd och inte orkade ta emot fler intryck, dök Kodiak-öarna upp. De hade ett underbart pastoralt utseende. Direkt från hamnen i Kodiak City lyfte vi med flygplan mot Karluk Lake för att ta en match med laxfiskande björnar. Redan på kvällen folientektes lax över öppen eld på stranden. Vi sov gott och drödde om dagen som gått, om storfågel, grå lira, guffelstjärtad stormsvala, örnskarv, pelagisk skarv, vithövdad havsörn, labb, bredstjärtad labb, vitvingad trut, tretåig nås, allgrissala,

Grizzlybjörnar i Mc Kinley National Park

duvtobisgrissala, hornlunnefågel, tofalunnefågel, spräcklig dvärgtobisgrissala, popegojalka m.m, m.m.

De följande dagarna tillbringades runt Karluk Lake. Runt sjön fanns det gott om vithövdad havsörn och man såg för det mesta några i luften. Mindre gott var det om björn. Vi såg visserligen några, bl.a. fiskande nallar, men värtligheten var så hög och frodig att sikten överallt var minimal. De enda stigar som var framkomliga, var björnstigarna (som det fanns gott om), men för vår egen säkerhets skull tjoades det

ganska mycket för att vi skulle slippa överraska någon nalle.

Dagarna bland björnarna gick ganska fort och den 19 juli satt vi med nedpackad utrustning och väntade på planet. Tyvärr blev det dimma och väntan utsträcktes i två dygn, innan ett välsignat brummande förriknade att nu var det slut på laxtiden för ett tag framöver. Vi anlände till Kodiak City la-gom till att ta sista anslutningsplanet till Anchorage f.v.b. hem till Svedala igen.

Örjan

Fåglar kring Färnebofjärden 1974

Som den uppmärksamme läsaren kanske märker lydde motsvarande rubrik förra året "Fåglar i Tärnaströket". Namnbytet har gjorts av främst två orsaker - dels är vårt exkursionsrevir numera hela Färnebofjärdsområdet, dels diskuteras nu detta område som ny nationalpark (se särskild artikel) och måste därmed flitigt dokumenteras under kommande år.

Sammanfattning

1974 var ett gott år i Dalälvmärkerna både ur fågel- och aktivitetsynpunkt. Det rådde riklig tillgång på smågnagare, vilket medförde god förekomst av sparv-, katt-, slag-, horn- och pärluggla. Sastliga dessa arter hördes t.ex från Ljusbäckstugans förstakvist! Det var också ett gott kottår, vilket medförde osedvanligt rik förekomst av st. hackspett. Kven vitryggig och tredårig hackspett sågs emellertid fräppande ofta. Av förstnämnda art hittades sex bon och några fåglar under hickningstid på ytterligare fyra lokaler runt Färnebofjärden. Tredåriga hackspettar syntes vid ett 25-tal tillfällen på ca 10 lokaler i Sala Södra. Antalet gråspettfynd blev sju - de flesta från hösten.

Andra noterbara ornitologiska händelser var

- det stora antalet rastande sång-

svanar i april - den 14/4 sågs inte mindre än ca 600 fåglar i Ringsjön och kring Isareheden

- de fyra vinterfynden av kungsmå som ytterligare bekräftar tidigare teorier om att arten regelbundet övervintrar i fjärdområdet
- de ganska många fynden av tallbit under hösten och vintern
- de tillfälliga observationerna av rariteter som havsörn, pilgrimsfalk, kungsfiskare, turkduva, näktergal och liten flugsnappare.

Ovanligt få observationer gjordes under 1974 av bl.a. tornfalk, sparvhök, ml. hackspett och bergfink.

Nya stugarter blev bl.a. turkduva och liten flugsnappare och nya arter för Sala Södra ärta, rörhöna, brushana, turkduva, lappspurv och pilfink. Totala antalet hittills sedda arter i Sala Södra är därmed 167.

Artlista

Häger - ett ex vid Hallaren 4/7 (HW), ett ex vid Tinjön, Sala Södra 31/8 (SH EJ AT) samt ett ex vid Östansjön, Sala Södra 27/10 (SH AT)

Ärta - en ♂ tillsammans med fyra krickor i Lillån, Sala Södra 12/5-19/5 (SH). Ny art för SS.

Blässnå - en ♂ i Tisjön, Sala Södra 18/4 (B-M) och tre ex i Nordnyrasjön 18/5 (GA)

Brunnå - en ♂ i Karisjön, n. Gysinge 14/4 (SH AT)

Kanadagis - 17 ex flög över Tisjön, Sala Södra 7/4 (UU). En ruvande fågel iaktogs på Lövnäsöarna i Östaviken 24/5 (LP)

Grågås - två ex flög över Vedön 16/3 (SH n.fl.) och två ex över Tisjön, Sala Södra 7/4 (UU). "Ett flertal" passerade tillsammans med sädgäss över Torrön 27-28/4 (SH GA)

Sångsvan - Kulminationen av antalet vårkastande sångsvanar inträffade i mitten av april. 14/4 noterades ca 500 ex i Fångsjön och ungefär lika många väster om Hamreheden (SH AT). I december förekom mindre ansamlingar i älven, 21/12 noterades exempelvis ett 50-tal ex i Edsviken (SH GA)

Kungsörn - ett ad.ex 23/2 vid Tullkniven, Sala Södra (SH K-EP), ett ad.ex Tisjön, Sala Södra 2/3 (SH), ett ad.ex Tyttbo 30/12 (SH) och ett juv. ex Storön, Gysinge samma datum (SH)

Fjällvråk - Även Fjärnsjömaricorna fick sin del av den "våg" av fjällvråkar som i början av oktober drog ner genom landet. 6/10 iaktogs exempelvis 4-5 ex i Sala Södra med omnejd (SH AT)

Sparvhök - endast sedd en gång i Sala Södra under året - ett ex vid Vattkärrret 3/6 (SH)

Duvhök - ett ex jagade orrvar vid Ingbo 20/1 (KJ GA), ett par ♂ ♀ hördes vid Braxenviken av Hallaren 20/3 (SH KJ),

ett ex noterades vid Lamyron nära Ingbo 8/4 (UU), ett ex vid Klyzen, Sala Södra 12/5 (KJ), ett ex i Länsmannalagen, Sala Södra 19/5 (KJ) samt ett ex nära Örnstov invid Hallaren 30/11 (SH AT)

Havsörn - ett ad.ex sågs vid Vinön, Edsviken 23/3 (SH n.fl.) samt ett ad.ex över Storön, Gysinge 15/12 (SH n.fl.) Dessutom föreligger flera rapporter från ortsbefolkningen om havsörnar sedda under hösten.

Blå kurrhök - ett par ♂ ♀ vid Alderbäcksrör, Sala Södra (KJ n.fl.), 2 ♀ ♀ nära Ljusbäck (KJ n.fl.) samt en ♂ vid Fångsjön (SH AT) 13-14/4. Dessutom en höstobservation - en ♀ på Stortegarna, Sala Södra 26/10 (SH AT).

Lärkfalk - ett ex sågs vid Vattkärrret 3/6 (SH n.fl.), ett ex vid Skigbobäckesholmen 19/5 (GA) samt två ex över Östasjön 31/8 (SH KJ AT).

Pilgrimsfalk - en kretsannde fågel iaktogs under cirka fem minuter norr om Alderbäcksrör, Sala Södra 21/4 (SH KJ).

Stenfalk - en ♂ noterades vid Tisjön, Sala Södra 18/4 (B-M).

Tornfalk - ett ex sågs vid Hallaröbo 1/7 (KJ).

Örre - en ovanligt stor flock - ca 35 ex - sågs vid Ångsån 10/2 (SH LP IV)

Järpe - Under punkttaxeringarna i centrala Sala Södra 12/5-9/6 noterades järpe på sex lokaler. Utanför inventeringen sågs arten på ytterligare sex lokaler inom Sala Södra (SH n.fl.). Arten kan alltså betraktas som tämligen

Järpen är tämligen allmän

gen allmän och spridd i området.

Trana - Översträckande flockar om över 100 ex noterades 21/4 över Alderbäcksrör, Sala Södra (SH KJ) samt 31/8 över Länsmannalagen, Sala Södra (SH AT KJ).

Småfläckig sumphöna - ett ex hördes från Nordnyrasjön 15/6 (KJ n.fl.)

Rödhöna - ett ex hördes vid Östavikens

strand, söder om Östasjöns utlopp, Sala Södra 3/8 (KJ). Ny art för SS.

Ljungpipare - ett ex sågs på Stortegarna, Sala Södra 15/5 (LL).

Dvärgbeckasin - Spel hördes strax norr om Alderbäcksrör, Sala Södra 26/4 (SH GA) och 2/5 (SH KJ). Förmodligen var det samma fågel vid båda tillfällena.

Kärrnägge - tre ex flög över Östamossen, Sala Södra 31/8 (SH AT KJ).

Brushane - tre ex flög över Östamossen Sala Södra 31/8 (SH AT KJ). Ny art för SS.

Havstrut - ett ex sågs i Torrösundet 28/4 (SH GA) och tre ex över Linderbergsmossen, Sala Södra 26/5 (SH AT).

Turkduva - ett ex noterades vid Ljusbäck 18/5 (SH n.fl.) och ett annat vid Loberget i Sala Södra (!) på följande dag (B-ÅK). Ny art för SS.

Sparvuggla - tack vare den goda tillgången på gnagare var samtliga ugglearter ovanligt talrika under vintern och våren. Första sparvugglan visalade vid Alderbäckarör, Sala Södra 19/1 (KJ GA). I slutet av februari och början av mars hördes de flesta fåglarna - möjligen passerade då också en del sparvugglor norrut genom Dalälvsområdet. Från Ljusbäcks förstuväst hördes tre visalande fåglar 23/2 (SH n.fl.) Minst ett ex var kvar här så sent som 3/4 (GA). I Sala Södra hördes sparvugglor på sammanlagt 10-15 lokaler. Ett häckfynd gjordes i slutet av maj. (GA n.fl.). Under hösten sågs sparvugglor vid tre tillfällen - 2/11 i Sala Södra (LL), 3/11 vid Gysinge (SH AT) samt 30/12 vid Tyttbo (SH).

Slaguggla - redan 20/1 hördes ett par slagugglor ♂♀ norr om Alderbäckarör (GA KJ) - upptakten till en mycket god säsong för arten i Sala Södra. Vid inventering 30/3 hördes t.ex. 8 olika uggler i området, vilka gav vittnesbörd om existensen av minst 5 par (SH n.fl.). Tre häckningar med 3, 3 resp.

1 unge konstaterades senare på våren (SH n.fl.). Även runt Tärnsjö var det gott om slagugglor. Bl.a. konstaterades häckning i två holkar med resultatet 5 resp. 3 ungar (KJ).

Från Ljusbäckstugan hördes spelande slaguggla 17/3 (SH n.fl.)

Kattuggla - 2/3 hördes kattugglespel från Ljusbäckstugan (SH n.fl.). Två par konstaterades häcka i holk i Tärnsjötrakten (KJ). 2/6 sågs en utflugna kull vid Gysinge renlagsverk (SH n.fl.)

Hornuggla - minst tre par häckade kring Tärnsjö. Redan 11/5 upptäcktes 4 utflugna ungar i en talldunge vid Ulebo (GA n.fl.). 22/5 hördes dessutom ungfågelnästen från skogen öster om Ljusbäckstugan (SH). Den tredje häckningen skedde vid Åby, söder om Tärnsjö (KJ).

Jorduggla - en spelande fågel sågs vid Tisjön 15/4 (Stellan Hedgren).

Päruggla - under våren hördes pärlugglor på 7-8 lokaler i Sala Södra (SH n.fl.). Första uggeln hördes redan 20/1 (KJ GA). Runt Tärnsjö hördes pärlugglor på 8 lokaler (KJ), bland annat nära Ljusbäckstugan 2/3 (SH n.fl.). Två spelande fåglar hördes på Torrön 27/4 (SH GA).

Kungsfliskare - ett ex iaktogs vid Gysinge 9/5 (K-EP, KJ).

Gråspett - den hona som under hösten 1973 hållit till vid Åby stannade t.o.m. påsken 1974 (KJ). På hösten sågs förmodligen samma fågel här igen. I övrigt noterades ett ex på Torrön 4/3 (SH AT), en ♂ i Sala Södra 23-24/3 (SH AT KJ),

Första pärlugglan hördes redan 20 januari

två ex ♂♀ vid Källberg resp. Balen 13/10 (K-EP) samt ett ex på Fimmaset vid Nedesundafjärden 24/11 (K-EP).

St. hackspett - p.g.a. kottår var arten osedvanligt talrik i hela området kring Färnebofjärden.

Vitryggig hackspett - sex befynd gjordes kring Färnebofjärden under våren. Ett be hittades i slutet av april (GA SH), övriga under långhelgen 22-26/5 (SH AT LP). Dessutom noterades vitryggar under häckningstid på ytterligare minst fyra lokaler (SH n.fl.). Som vanligt gjordes mycket få häckfynd; 13/9 två ex vid Svarthällsvägen (KJ), 25/9 ett ex vid Hallersbo (KJ) samt 29/9 ett ex på Storön, Gysinge (SH AT).

Mindre hackspett - av någon anledning sågs arten ovanligt få gånger under året - det föreligger t.ex. ungefär femton gånger så många rapporter om vitryggig hackspett! Under häckningstid noterades mindre hackspettar på tre lokaler i Sala Södra samt dessutom på Ångö och vid Braxenviken (SH n.fl.).

Tretåig hackspett - Arten sågs ovanligt ofta i Sala Södra under året - ett 25-tal rapporter från ca 10 lokaler föreligger. 2/3 sågs sammanlagt 5 ex (3 ♂♂ 2 ♀♀) på Altberget (K-EP) och 6/4 sågs 2 ♂♂ livligt påhejade av en ♀ vid Täljkniven (SH n.fl.), 3/6 hittades ett be på Loberget (Bruno Sundin n.fl.).

Trädlärika - tre sjungande hanar noterades vid den traditionella häcklokalen på Åsen ovanför Tärnåjö 2/4 (HJ).

Berglärika - två ex noterades vid Hallarsjöbro 3/5 (HJ).

Höklärka - ett ex sågs vid Loberget i Sala Södra 11/8 (EJ m.fl.).

Entita - denna art ses mycket sällan i Sala Södra. 3/6 noterades emellertid ett ex vid Aspholmarna (SH) och 9/6 ett ex vid Lillån (JOH).

Näktergal - en sjungande fågel höll till vid Hallarsbo 10-25/6 (HJ).

Gulsångare - en sjungande fågel hördes vid Sälgbobäcksholmen 9/6 (JOH) och en annan vid Hallarsbo 18/6 (EJ).

Gransångare - under punkttaxeringarna i centrala Sala Södra hördes sjungande gransångare på fem lokaler (SH m.fl.)

Liten flugsnappare - ett ex noterades i buskagen bakom Ljunbäckstugan 25/5 (EJ PW) och en ivrigt sjungande fågel hördes påföljande dag i ett äldre grannbestånd invid Braxenviken vid Hallaren (EJ SH AT).

Sidansvang - två ex flög över Länsmanskogen, Sala Södra, så sent som 12/5 (EJ)

Varfågel - på grund av den rika tillgången på smågagare gjordes tolv observationer av arten under våren i Sala Södra (SH m.fl.). På hösten, då gnagarpopulationerna kraschat, synes däremot varfåglar vid endast tre tillfällen här, 31/8, 6/10 och 2/11 (SH m.fl.).

Rosafink - liksom närmast föregående år häckade troligen minst ett par på Österbyvren norr om Nordmyrasjön (HJ)

Tallbit - från jan-febr föreligger fyra rapporter om tallbitar. De sista, f.ö. vinterns största flock - ett 20-tal exemplar, noterades vid Bergslagsvägen 10/2 (SH EJ LP). Höstens första tallbitar anlände i slutet av oktober. Sju rapporter föreligger. 8/11 sågs den största flocken - ca 15 ex vid Källbergstorp (HJ).

Bergfink - ett mycket dåligt år för arten - endast tre rapporter från häckningstid föreligger, samtliga från tidsperioden 12/5 - 19/5 (SH m.fl.)

Lappsparv - en sjungande hane sågs vid Dunsjön 31/3 (HJ) och ett exemplar flög över Altberget 15/4 (Polke Persson, PW). Ny art för SS.

Pilfink - ett ex flög över Sala Södra 2/4 -74 (Ane Lundberg). Ny art för SS.

GA	Gustaf Aulén
K-EF	Karl-Erik Fridsén
LP	Lars Frakenberg
JOH	Jan-Olov Hedin
SH	Stig Holmstedt
ÖH	Örjan Holm
HJ	Henrik Johansson
KJ	Kjell "Mårsta" Johansson
LJ	Lars Jonsson
RJ	Roland Jarvad
GLE	Göran Lettstrand
LL	Lars Lindell
BN	Bosse Nyberg
B-ÅM	Bo-Åke Moberg
AT	Anders Turesson
UU	Uno Unger
PW	Pecka Westin

Västkusten

DNB 19-20 AUGUSTI 1975

Vita storken tillsammans med grå hägrar vid Getterön 23 augusti 1975

Efter en nattlig färd genom Mellan-Sverige kunde vi i gryningens första timma glädja oss åt en smågås (förrymd?) tillsammans med 100-talet Kanadagäss på en leråker någonstans i Västergötland.

Dagen ägnades huvudsakligen åt Getterö-viken vid Varberg, där 1000-tals änder och vadare hade ställt upp till besökarna. Det stora glansnumret blev en vit stork som gick omkring på våtingarna och spetsade grodor. Senare på dagen uppenbarade sig den ädle med grimen en kort stund över sankningarna med en tofsvisa i klor-na (sågs endast av Kalle Fridsén).

På kvällen for vi till Evert Bengtssons gästfria hem i Trälövaskäge, där en härlig middag och utflykter till främmande världsdelar fick oss vid midnatt att

störta ner i sovsäckarna som utarbetade meteoriter.

Söndagen ägnades åt fortsatta studier av rustande änder och vadare men nu istället vid Morups Tånge. På middagen upptäckte Sticken en honfärgad alförrådare som låg och plaskade tillsammans med ejdrar i bränningszonen. Efter en stund gick den upp på en sten, där artens karaktäristiska könnetecken ännu tydligare kunde studeras.

Efter en portion fältpipilärna och björnbärsplockning anträdde så fyra nöjda själlar resan tillbaka till Kungl. huvudstaden.

Stig Holmstedt, Kjell Johansson
Kalle Fridsén, Anders Turesson

Avverket!

När man till och med ger sig
på att fälla AVTRÅDET då går
man väl ändå lite för hårt
fram!